

möjligheten att den skulle vara tillfällig. Slag i slag passa dess uppgifter in med vad andra källor ha att meddela om händelsernas gång under 1355. Berättelsen måste vara från detta år.

Det här vunna resultatet medför, att i den mån — och detta har i betydande grad skett — en senare forskning byggt sin uppfattning av händelseförloppet vid Skånes återgång till danskt välde 1360 på sändebudsberättelsen och vad man trott sig kunna få fram av densamma, uppfattningen numera är raserad¹. Det redan förut mycket torftiga källmaterialet för kännedom om 1360 års tilldragelser i Skåne har därmed ytterligare minskats.

Det kan här endast antyd, att bortfallet av denna hittills såsom mycket viktig ansedda källa i själva verket torde i avsevärd grad förenkla det invecklade problemet. Händelsernas gång torde härnå efter ligga betydligt klarare än förut varit fallet.

¹ Detta gäller i främsta rummet Streckers på sändebudsberättelsen i allt väsentligt vilande teori om Skånes återgång till Danmark 1360 (a. a. 285 ff.). I tämligen genomskinligt syfte att fritaga Albrekt från den förut gängse beskyllningen för förräderi mot Magnus Eriksson, får Strecker av sändebudsberättelsen fram, att den sistnämnde stått i hemligt samförstånd med Valdemar. Han skall medvetet ha skaffat de danska intressena majoritet i skiljedomstolen, då han däri insatte Albrekt, vilken enligt berättelsen förut visat sig taga Valdemars parti. Albrekt blir hos Strecker ett slags redskap åt de båda konungarna, medan det är Magnus själv, som spelar Skåne över i Valdemars hand för att få hans hjälp mot de svenska stormännen. I sin art betecknar sålunda Streckers teori en återgång till den uppfattning av Magnus roll i händelserna 1360, som möter i den samtida svenska tendenslitteraturen hos Birgitta och i Libellus de Magno Erici rege (jmf. om dessa I. Andersson, Källstudier till Sveriges historia 1230—1436, kap. 2—3). Streckers teori har icke mottagits helt utan reservationer (jmf. Engström i Historisk tidskrift, 1920, översikter och granskningar, 6 ff.); i och med det att den grundläggande källan — sändebudsberättelsen — omdaterats till året 1355, faller den givetvis helt samman.

Harald Berg.

Kristian Erslev och Stockholms blodbad.

År 1891 utgav Kristian Erslev en avhandling om förhistorien till Stockholms blodbad (dansk Hist. Tidsskrift VI: 3, 127). Avhandlingen var ett angrepp på den uppfattning Caspar Paludan-Müller utvecklat i sitt monumentala verk: »De første Konger af den Oldenborgske Slægt». Den betecknade ett avgjort vetenskapligt framsteg¹.

Efter nära fyrtio år har Erslev i en artikel i dansk Historisk Tidsskrift 1929 ånyo upptagit spörsmålet om Stockholms blodbad till behandling. Artikeln är föranledd av den avhandling om blodbadet, som jag framlade i Scandia (I, 1) året förut².

En granskning av Erslevs senaste inlägg saknar ur flera synpunkter inte allmänna intresse.

1. Erslevs källvärdering.

Huvudkällorna till historien om Stockholms blodbad är ärkebiskop Gustaf Trolles klagoskrift och den sententia,

¹ I Scandia I, 22, gjorde jag uttalandet, att Erslevs avhandling »hör till de arbeten, som betecknar det kritiska genombrottet i nordisk historieforskning». Erslev finner, Hist. Tidsskrift IX: 6, 250, detta uttalande, besynnerligt nog, inte »ret træffende». Han påpekar här som det första försöket på metodisk källkritik i Danmark sin »Oversigt over Kilderne til Dronning Margretes Historie» 1882 och att redan förut den nya källkritiken punktvis använts av Reinhardt och A. D. Jørgensen, av den senare särskilt i »Den nordiske Kirkes Grundlæggelse». Det första påpekandet förtar på intet vis det riktiga i mitt uttalande. Det andra fäster avseende endast vid sporadiska, även annorstädes långt ifrån ovanliga tillfälligheter hos författare med genomgående helt annan inställning.

² Avhandlingen har gett upphov till en hel liten litteratur. Att ingå på denna utöver Erslevs skrift synes mig inte vara påkallat.

dom, som avkunnades den 8 november 1520 av en särskilt tillsatt andlig domstol. Dokumenten är till sin autenticitet höjda över varje tvivel. De ingår som de avgörande momenten i själva händelseförloppet. Vid sidan härav föreligger endast rent berättande källor. Bland dessa har en relation om blodbadet, uppsatt av tre kaniker från Uppsala på försommaren 1523, in i senaste tid tillskrivits vitsord. Kanikerna var som domare med om att avkunna sententian, själva rättsgrundlaget för avrättningarna. I varje fall en av dem, domprosten Jöran Turesson (tre rosor), har sigillerat denna.

Då Paludan-Müller skulle taga ståndpunkt till dessa källor, förklarade han klagoskriften och sententian tillkomna under förhållanden, som förtog deras författare möjligheten att säga sanningen; han utmönstrade båda och höll sig enbart till den berättande källan, relationen. Erslev formulerade 1891 sin ståndpunkt i följande ord: »där är ingen grund att ställa den ena källan som hävd över varje tvivel, den andra som helt igenom opålitlig; tvärtemot har var och en sina brister och sina förtjänster. Vi kan då inte lägga endast den ena till grund, utan måste taga hänsyn till bägge, sammanarbeta dem och söka sanningen, där det är mest grund till att se den» (142). Gentemot dessa källvärderingar, satte jag 1928 en annan. Med stöd i en vidlyftig bevisföring sökte jag visa, att relationen alltigenom var en försvarsskrift, fylld av medvetna, tendentiöst utformade felaktigheter och förvanskningar. Den historiska rekonstruktionen måste också enligt min mening följa helt andra linjer än tidigare (27 ff.). Huvudakterna i processen, klagoskriften och sententian, inte en domarnas senare hopsatta försvarsskrift för hur de handlat, måste läggas till grund för framställningen. Över Erslevs vaga, subjektivt inställda ståndpunktstagande var man därmed nådd fram till en konträrt motsatt uppfattning mot den som Paludan-Müller hävdade.

I sin skrift av 1929 refererar Erslev sin ståndpunkt 1891 i följande ord: »efter min uppfattning borde man i första linje bygga på domen, men dock jämsides taga hänsyn till

vad kanikerna berättade» (250). Referatet har, som synes, tagit intryck av min avhandling: själva grundständpunkten i källvärderingen är modifierad. I fortsättningen medger också Erslev, att det säkert är rätt, då jag finner relationen på åtskilligt flera punkter än han själv anmärkt präglad av tendens. Men han skyndar att tillägga: »därför att en berättelse, som stammar från ögonvittnen, är tendentiös, har man inte rätt att avvisa allt vad den säger; tvärtemot är där på förhand en viss sannolikhet för att vittnena har hållit sig till sanningen, där denna inte kunde vara dem till skada personligen»¹. Rent allmänt sett, är naturligtvis denna sats riktig. Men för att en uppgift i en berättelse sådan som kanikernas skall kunna läggas till grund för en historisk rekonstruktion kräves ovillkorligt, att sannolikheten förvandlas till visshet. Att så här och var kan ske, är inte uteslutet. Men tills detta skett, är relationen obrukbar för ett vetenskapligt fastställande av händelseförloppet. Vi tangerar här en grundsats i all vetenskap. Pasteur gav den en gång formuleringen: »N'avancez rien qui ne puisse être prouvé d'une façon simple et décisive».

Det hade legat nära, att Erslev till stöd för sin uppfattning av relationens värde upptagit motpartens bevisföring i dess helhet till granskning. Han gör det inte. Endast på en enda punkt sätter han in. »När Weibull», uttalar Erslev, »bedömer kanikernas berättelse så strängt, ligger det redan däri, att de efter hans mening, då de avfattade sin

¹ Erslev anmärker i detta sammanhang (251), att jag inte genomfört mitt totala avvisande av kanikernas berättelse, utan »anser för troligt, att dess skildring av huruledes kanikerna mottog berättelsen om det begynnande blodbadet är någorlunda riktig, om än färgad. Men då böra vi andra få lov att godkänna också andra drag». Citatet är inte oförvanskat. Mina ord var: »det är mycket möjligt, att vad som efter sententians avkunnande förekommer i relationen om det sätt, på vilket kanikerna mottog underrättelserna om det börjande blodbadet och vad de själva gjorde för att hindra detta, kan vara i någon mån riktigt. Det är troligt. Men det torde knappast undgå någon, hur väl den starka färgläggningen tillrättalagts i enlighet med tendensen i övrigt» (36). Självfallet använde jag inte uppgiften i bevisföringen för händelseförloppet.

berättelse, har haft liggande för sig en avskrift av domen den 8 november. Detta menar han sig kunna bevisa genom ordöverensstämmelser mellan denna och berättelsen. Jag måste tillstå, att denna ordlikhet inte synes mig övertygande» (250 f.). När Erslev framställer min bevisföring såsom han här gör, ger han denna en fullkomligt felaktig inställning och läsaren en lika felaktig uppfattning. Vad jag med stöd av parallellställen¹ hävdar är, att samma ord, satsfogning och gång i framställningen återfinnes i de båda källorna — ett nog så naturligt förhållande, då kanikerna själva varit med om sententians utfärdande och i varje fall den ene av dem sigillerat — och att relationen på grund härav endast kunnat skrivas på grundlag av aktstyckena. Naturligtvis måste fastställandet av detta beroende vara grundläggande för en rätt uppfattning av relationen. Men Erslev gör sig skyldig till en kapital missuppfattning, då han låter påskina, att min värdesättning av relationen i första hand

¹ Ett av dessa parallellställen, som inte kunnat övertyga Erslev, anföres här:

Sententian.

Torsdagen näst efter Omnium sanctorum vore vi (o: Göstaf, ärkebiskop, Jöns i Odense etc., biskopar, Jören Tursson, domprost, etc., doktor Larens av predikareorden, mästern Mattis etc., kaniker,) tillhoppa kallade ... i store salen ... och satte ... mästern Jon i rätta för oss, om samme missgerningar icke vara uppenbart kätteri emot romarekyrkan. Då anammade vi det ärende till oss och övervägde det ... Och efter ... de sig bebundo ... och besvuro ... i vilke förskrivne stycker (de) trätt have ifrån den helga romerska kyrkans lydno ... vi icke annat finna kunna efter den heliga kyrkans, kejsarens och Sveriges lag än ... skole ... de för uppenbare kättare hållas.

Relationen.

Torsdagen där näst efter ... Omnium sanctorum ... bleve alle biskopar, prelater, kaniker och klostergivne män ... tillhoppa kallade på store salen ... till vilke herr Johannes Bellenacke ... sådane spørsmål framförde, om de som have sig tillhoppa sourit och ... tillhoppa förbundet mot helge romerske stolen ... äre hållande för kättare. Om vilket spørsmål lärde män ... sig om berådde och svarade efter evangelium och andelige rätten, att vilken med förbenämnde sak varder funnen, han skulle hållas för en kättare.

skulle vila på detta förhållande. Den vilar i första hand på själva arten av relationens framställning. Huvudsak är — vad jag i detalj uppvisat — att bestämda tendenser från början till slut genomsyrar kanikernas framställning, och att under dessa tendensers inflytande personförhållanden och händelseförlopp, hela det historiska sammanhanget totalt omvandlats, i bästa fall mer eller mindre förvanskats. I alla huvudpunkter står relationen i oförsonlig strid med de verkliga förhållandena. Omvandlingarna och förvanskningarna är medvetna (27 ff.). Erslev kallar detta mitt bedömande strängt. Exakt, vore riktigare. Han har på ingen punkt rubbat de fakta, på vilka det vilar¹.

Då Erslev skrev 1891, var hans ståndpunkt ett sammanjämkande i värde av de olika källorna till Stockholms blodbad. 1929 har han skjutit aktstyckena i första linjen, relationen i andra. Man kan iakttaga en utveckling. Denna utveckling går i rätt riktning. Men ståndpunkten av 1929 är vetenskapligt endast en station på vägen. En rekonstruktion av händelseförloppet ifråga om Stockholms blodbad, som inte bygges på aktstyckena i processen, utan som Erslevs på en sammanarbetning av dessa med en senare tillkommen, uppenbart osannfärdig berättelse, öppnar fältet för det subjektiva godtycket.

På mer än en punkt lämnar Erslev lärarrika exempel därpå i fortsättningen av sin framställning.

¹ Utanför aktstyckena och relationen dröjer Erslev endast vid framställningen av händelserna 1520 i Johannes Svanings Christiern II:s historia. Arbetet är skrivet vid 1500-talets mitt. »Allt är här», förklarar Erslev, »med talrika missförstånd och utpyntningar efter Olavus Petri» (252). Påståendet kan näppeligen vila på någon noggrannare kritisk jämförelse mellan de båda författarnas arbeten. Beröringspunkterna är ofrånkomliga. Men lika säkert är, att vad som förekommer hos Svaning exempelvis om Claus Bille i samband med det s. k. sammansvärjelsebrevets framkomst, om Hans Brask ute på avrättsplatsen, om Jens Andersen Brædenaks roll vid blodbadet saknar varje beröringspunkt med Olavus Petri. Listan på de förnämsta offren är vidare hos Svaning helt olika uppställd; den överensstämmer inte heller ifråga om namnen med listan i den svenska krönikan. Det ena som det andra är varken att föra till missförstånd eller utpyntning av Olavus Petri. Det återgår till andra källor.

2. Kätteriprocessens inledande och förlopp den 7 november 1520.

Enligt sententian framlade mäster Jon, kanik i Uppsala, den 7 november för konungen och rikets råd ärkebiskop Gustaf Trolles klagoskrift. Relationen känner ingenting om denna ännu bevarade klagoskrift. Den låter ärkebiskopen i egen person träda fram för konungen och »beklaga sig ganska hårdeligen». Men inte nog därmed. De förbrytelser, på vilka han muntligen tar sikte, gäller varken samma institutioner eller personer eller är förbrytelseerna av samma art som i klagoskriften. Slutyrkandet är ett annat.

Då Erslev 1891 skulle taga ställning till det problem, som här möter, lade han, trogen sin utgångspunkt, inte den ena av de båda, till sitt värde så olika källorna till grund; han fann sanningen genom att sammanarbeta båda: först skall ärkebiskopen muntligen ha förebragt sin klagan, därefter har kommit den skriftliga (142 f.). Sammanarbetandet inskränker sig emellertid inte härtill: i väsentliga delar harmoniserar han också innehållet i den muntliga klagan med innehållet i den skriftliga. Motsatt härtill hävdade jag 1928, att vad man kan konstatera är, att Gustaf Trolle den 7 november fört skriftlig talan i enlighet med klagoskriften. Kanikernas fördöljande av denna och deras så olika utformade muntliga klagan har haft den allmänna tendensen i deras relation att tacka för sin tillkomst (31 ff.).

I Erslevs avhandling 1891 stod relationens muntliga klagan som ett självfallet historiskt faktum. I hans skrift av 1929 har alldeles som ifråga om källvärderingen en förskjutning ägt rum. Erslev vidhåller nu sin uppfattning endast »som den sannolikaste, även om man inte kan nå till visshet» (253). Samtidigt söker han emellertid närmare fixera tidpunkten för klagoskriftens tillkomst och föreläggande. Efter den muntliga klagan skall vissa deliberationer ha hållits inför konungen. Så har antagligen, säger han, kaniken, mäster Jon dragit sig tillbaka för att nedskriiva ärkebiskopens klagomål. Under tiden fortgick deliberationerna; dessa gick

nu över från målets formella behandling till realiteterna, och under dem skall det sammansvärjelsebrev, vilket utfärdades på riksdagen i Stockholm den 23 november 1517, ha framdragits. »Dryftandet varade länge och fortsattes av rådet, sedan konungen dragit sig tillbaka; därunder torde mäster Jon ha fått tillfälle att förelägga den nu skriftligt formulerade klagan» (254 ff.)¹.

Hela denna Erslevs framställning av det händelseförlopp, i vilket klagoskriften skall ingå, är utan stöd i källorna. Den är, som han också själv bekänner, intet annat än en »upplysande, gissningsvis uppställd översikt över förhandlingarnas gång». Historisk vetenskap kan saklöst undvara sådana översikter. Läger man fram gissningar som dessa och skriver historia med utgångspunkt från dem, kan man nå snart sagt vilka resultat som man önskar. Skarpare än de flesta andra har Erslev i unga dagar bekämpat dylika företeelser. Han befinner sig nu i denna liksom i så många andra punkter mitt inne i de forna motståndarnas läger.

Vad man i detta sammanhang har att taga ställning till är frågan om den muntliga klagans fakticitet, i samband därmed också till frågan om tiden för klagoskriftens tillkomst och föreläggande.

Erslev begrundar den muntliga klagans fakticitet, eller rättare sannolikheten av denna, på följande sätt. En sådan klagan, i sig själv naturlig, säger han, stödes därav, att Christiern II i den proklamation, han utfärdade den 9 november, talar om muntligt framförda klagomål ävensom att Olavus Petri gör detsamma. Ett ytterligare stöd för sin mening finner han däri, att relationen efter den muntliga klagans förebringande låter det komma till en ordväxling mellan konungen och Gustaf Trolle. Konungen förde därvid en förlikning på tal; ärkebiskopen avlog. Konungen skall

¹ Erslev anser i detta sammanhang »ganska rimligt», att även förra delen av sententian från den 8 november, alltså utom den i denna införda klagoskriften namnen på aktens fjorton utfärdare, uppgifterna om tiden och omständigheterna, under vilka de sammanträdde den 8, nedskrivits redan den 7 november. Uppfattningen är orimlig. Den saknar självfallet källunderlag.

då ha lovat, att det skulle ske ärkebiskopen fyllest efter en ransakning inom riket, då han inte ville, att saken skulle ändas i Rom. »Nu finnes det», säger Erslev, »i det nedskrivna klagomålet det uttalandet: 'Och står mig dem ingalunda till att anamma till någon vänlig förlikelse för sådant uppenbart kätteri', och senare: 'Begärer jag behindring på allas deras personer, tills eders nåde fångit beråda sig vad rätt eders nåde är oss pliktig över dem'». Dessa satser, menar Erslev, kan avlägsnas utan något brott på sammanhanget i klagoskriften. Satserna torde då förmodas vara senare inskjutna och inskjutna just på grund av ordväxlingen (252 f.).

En granskning av vad Erslev här framlägger visar, att han i fråga om Christiern II:s proklamation och Olavus Petri, en av honom i fråga om Stockholms blodbad annars föga uppskattad historisk berättare, helt förbisett, att ingendera känner den skriftliga klagan, och att de tvärtemot verkliga förhållandet låter den muntliga klagan ensam föranleda processen och domfällandet; det kommer därtill, att de klagomål, som enligt proklamationen muntligen framförts, är så gott som ordrätt utplockade ur själva den bevarade klagoskriften. Under sådana förhållanden blir den anförda grunden inte en grund *för* utan *mot* den muntliga klagans fakticitet. Vad angår ordväxlingen och dess beviskraft för sannolikheten därav, ställer Erslev här förhållandena helt på huvudet. Han utgår utan vidare från att relationens ordväxling är ett historiskt faktum. Ordväxlingen låter han så få sitt direkta nedslag i klagoskriften. Men klagoskriften är äldre än relationen, och relationens författare har därtill läst och studerat klagoskriften. Nedslaget bör vara motsatt. För övrigt torde det endast böra framhållas, att de ord i klagoskriften, som Erslev rubricerar såsom tillägg, dels markerar i direkt anslutning till kanonisk rätt, att klagan gäller kätteri, dels utgör en del av själva det slutyrkande, i vilket skriften utmynnar. Orden är intet tillägg. Att avlägsna dem är att essentiellt bryta sammanhanget i klagoskriften.

Erslevs bevisföring för sannolikheten av den muntliga

klagans fakticitet har slagit slint. Och den måste, även om den på annat sätt kunde utformas, alltid komma att göra det. Bevisföringen vilar och måste alltid komma att vila på en vetenskapligt sedan länge övervunnen princip: att harmonisera genom juxta-postering och omtolkningar uppgifter, som på grund av sina inre divergenser inte låter sig harmonisera. En sådan harmonisering är i det föreliggande fallet så mycket mera utesluten, som trots uppgifternas grundolikhet den muntliga klagan, om vilken relationen berättar, tydligtvis är utformad på grundval av den skriftliga, och grundolikheten att hänföra till den tendens, som genomgår de tre domarnas försvarsskrift. Att under sådana omständigheter förneka vitsord åt relationens muntliga klagan är inte, som Erslev håller före, »en dristig tanke.» Den dristiga tanken är att inte förneka ett sådant vitsord.

När man från frågan om den muntliga klagans fakticitet övergår till frågan om tiden för klagoskriftens tillkomst och föreläggande, visar det sig ogörligt att bestämt ange, när denna skrift tillkom. Men den rättsligt in i detaljen omsorgsfulla planläggningen vid uppställandet av grunderna och kraven ger vid handen, att skriften inte kan vara vad Erslev vill: en i hast, mitt under förhandlingarna tillkommen skrift. Vad åter föreläggandet av skriften angår, måste detta ha skett redan under ett mycket tidigt skede av processen, vid dess början. Sententian låter klagoskriften bilda själva grundvalen för denna; den uttalar, att skriften förelades konungen och rådet, »dem tillkallade och närvarandes mest allesamman, som i förenämnde skrift benämnde vore», en tydlig fingervisning att tillkallelsen och närvaron enligt domarnas mening föranletts just av klagoskriften. Ett är därtill tydligt: skriften har, tvärtemot vad Erslev gör gällande, förelegat före framkomsten av sammansvärjelsebrevet. Detta brev framkom under de första förhandlingarna den 7 november. Klagoskriften känner intet om brevet. Bevisföringen för brottet, kätteriet, är på grund härav i klagoskriften utan bärkraft (9, 44 f., 56 f.).

Vi kan nu gå vidare och kritiskt pröva Erslevs uppfattning av själva klagoskriften och av vad som försiggick den 7 november efter dess föreläggande.

Erslev uttalade 1891, att det i klagoskriften ingalunda uppställes påståendet, att de anklagade var kättare, eller att den söker motivera detta. Gustaf Trolle, explicerade han, kallade väl de anklagade för kättare eller uppenbara kättare, men han motiverade det inte (156). Hela denna uppfattning står i direkt strid med klagoskriften själv: vad där uppställes är just påståendet, att de anklagade var kättare, uppenbara kättare. Skriften söker också, tvärtemot vad Erslev menar, att motivera detta (42 f.), men brister, som jag påvisat, i denna motivering. Nödvändigtvis kom jag att inlägga en gensaga mot Erslevs hela uppfattning av klagoskriftens innehåll. När denne nu 1929 återger sin uppfattning från 1891, framställer han den så, att Gustaf Trolle verkligen beskyllde Sten Sture och andra för att vara kättare, men att »vad han framförde av fakta alls inte motiverade denna beteckning. Här om är där enighet mellan Weibull och mig» (253 f.). Man skulle gärna önskat referatet exakt. Men enighet, fullkomlig enighet är nådd. En sådan inträder nämligen, när den ena parten uppger sin konträrt motsatta uppfattning för den andras.

Vad var avsikten med klagoskriftens ingivande? Avsikten har varit en enda: att erhålla den världsliga armens bistånd i kätterimålet. Slutyrkandena i skriften fastslår detta: de går ut på att få konungens hjälp till att erhålla rätt, godsrestitution och skadeböter, därtill arrest på de anklagade kättarna. Klagoskriften är i själva verket att betrakta som en supplik till konungen. Gentemot dessa slutyrkanden hävdade Erslev 1891 och hävdar fortfarande, att vad ärkebiskopen avsåg var att få konungen och med honom rådet, konstituerat som en världslig domstol, till att åta sig att döma i målet (147, 148, 156, 159, 161, 163). Detta belägges med att ärkebiskopens klagomål inte endast är ställt till konungen — vad ingenting bevisar — utan att det även slutar med begäran om arrest på de anklagade, »tills eders nåde fångit beråda sig vad rätt eders nåde är oss pliktig över dem». »Då Weibull själv säger», fortsätter Erslev, »att saken ransakades 'inför konungen och riksrådet', synes skillnaden inte att bli så

stor» (254). Skillnaden är kapital. Konungen hade inte att döma. Han hade endast att exekvera den dom, som kunde falla, att, som han själv uttrycker det i proklamationen, låta »gånga» över de dömda »som sancti Erik konungs lag¹ innehåller och utvisar, att kättare och bannsmänniskor bör att straffas».

Efter klagoskriftens ingivande följde vad man har kallat en »ransakning.» Erslev förklarar, att man under denna antagligen dryftat, huru saken skulle föras vidare, och kommit till det naturliga resultatet, att en andlig domstol skulle uttala sig om huruvida Gustaf Trolle hade rätt att beteckna dem han anklagade som uppenbara kättare. »Med användande av moderna rättsbegrepp»: att »som jury avgöra skuldspörsmålet» (254). Man har mycket svårt att tro sina ögon, när man läser sådant. Källorna känner intet om detta dryftande. Och det naturliga resultatet kan under inga omständigheter ha blivit vad Erslev menar. Den andliga domstolen var självskriven. Den hade inte att uttala sig. Den var ingen jury. Domstolen var en domstol, som hade att döma i målet.

Den ransakning, som följde på klagoskriftens ingivande, gav de anklagade tillfälle att försvara sig. Det viktiga momentet under denna var framkomsten av sammansvärjelsebrevet.

För Paludan-Müller stod framkomsten av detta brev, med vilket enligt hans uppfattning kätteriet för första gången blev aktuellt, som det avgörande i händelseutvecklingen; han såg däri den evidenta och verkliga orsaken till blodbadet. Erslev i sin polemiska inställning mot sin föregångare förnekade detta 1891. Han medgav väl, att det i brevet var »tal om brott

¹ För Christiern II:s kansli har begreppet S:t Erik konungs lag haft betydelsen av den i Sverige enligt dess uppfattning gällande rätten. I det svenska riksrådets brev 1520 ⁸¹/₁₀, som refererar till en förklaring »på hans nådes vägnar», avses därmed en bestämmelse i unionstraktaten i Kalmar 1397 (5 ff.). Den bevisföring jag givit härför visar sig Erslev inte ha kunnat följa (261 f.). Den vilar på växelspelet mellan de två statsrättsliga principerna bördsrätt och valrätt och på de speciella förhållanden, som gjorde det möjligt att 1520 lägga hela tonvikten på den förra.

mot kyrkan, en upprorshandling inte blott mot Sveriges prelater och kleresi, utan mot påven och den heliga allmänliga kyrkan», och att de svenska prelaterna lade eftertryck härvid, men att såväl valet av de avrättade, som »också allt vad vi kan upplysa om de föregående förhandlingarna» inte desto mindre ger vid handen, att brevet av 1517 »blott har kommit till som ett nytt bestyrkande moment, ingalunda har givit allt en ny vändning.» Han fasthåller bestämt, att uppdragandet av detta brev »alls icke har haft så ingripande betydelse som Paludan-Müller vill» (162 f., 151). I motsats hertill stod för mig, om också på helt annat sätt än för Paludan-Müller, sammansvärjelsebrevet »som utslagsgivande för hela processen och därmed för Stockholms blodbad.» Verkan av dess framläggande måste ha varit enorm. Det ställda, men ännu helt svävande huvudproblemet: kättare eller inte kättare? var med ens löst (50 ff.)¹.

Erslevs uppfattning av sammansvärjelsebrevets betydelse är en kardinalpunkt i hans angrepp på Paludan-Müller. Den är samtidigt så skarpt skild som gärna möjligt från min. Nu, anno 1929, finner man, att Erslev utan vidare förklarar, att jag här som annorstädes skapar en motsättning till honom, som alls inte förefinnes. Han instämmer i min uppfattning av brevets betydelse; han förmenar, att han endast bagatelliserat denna, när det var fråga om de avrättningar som följde (255 f.).

Ransakningen skall enligt Erslev ha lett till att den världsliga domstol, som skall ha blivit en följd av Gustaf Trolles klagoskrift, fann de anklagade skyldiga till vissa ogärningar (163). Domstolen har aldrig funnits. Domslutet alltså inte heller.

¹ Betydelsen av sammansvärjelsebrevets framkomst belyses i sin mån av ett genom Nils Ahnlund i Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening 1929—1930, s. 14, framdraget vittnesmål under processen om Gustaf Trolles gods 1546. Enligt detta vittnesmål skall Gustaf Trolle, då fru Christina kom fram med brevet, strax ha anammat det till sig och sagt: »här have vi det man söker efter.»

3. Den andliga domstolen och sententions exekverande den 8 november 1520.

Händelseförloppet den 8 november faller i två avdelningar: den ena koncentrerad till den andliga domstolen och dess sententia, den andra till exekverandet av sententian.

I fråga om den andliga domstolen ställer Erslev i sin skrift av 1929 spørgsmålet om vem som ledde förhandlingarna. Kanikerna — uttalar han — säger Jens Bældenak; det är rimligt nog, tillägges det, »eftersom utslaget väl gav ärkebiskopen rätt i hans klagan, men motiverade detta på ett helt annat sätt än denne» (256). Argumenteringen är anmärkningsvärd. För det första därför, att enligt kanikerna Jens Bældenak alls inte ledde förhandlingarna; han endast framförde ett spørgsmål. För det andra därför, att även om Gustaf Trolles motivering omlades i sententian, detta självfallet ingenting kan bevisa om att Jens Bældenak ledde förhandlingarna. Omläggningen har sin grund i det nya moment, sammansvärjelsebrevet av 1517, som blivit bekant efter klagoskriftens föreläggande; momentet var av den avgörande betydelse för kätteriets fastställande, att en omläggning av motiveringen oundgängligen måste ske, vem helst som ledde förhandlingarna. Enligt gällande lag och sed har detta endast kunnat vara en: den förnämste av de närvarande, Svea rikes ärkebiskop, Gustaf Trolle.

Det första ställe i själva sententian, vid vilket Erslev stannar, är uttalandet, att ändå att de ogerningar, som i ärkebiskopens klagoskrift tillades herr Sten och hans parti var nog uppenbarliga av sig själva, så att var man dem visste, hade de dagen förut därutöver blivit klarligen bevisade »med deras egen bekenntelse och framborne brev». Erslev anmärker här: »Weibull anför mindre korrekt dessa ord som hörande till själva sententian»; de är enligt Erslev ett uttalande endast av aktör i målet, mästare Jon (256). Påståendet är tvärt emot texten. Orden tillhör sententian. De bildar därtill själva bakgrunden för vad som skedde den 8. Erslev saknar förståelse härför. Och denna brist hos honom blir

så mycket större genom den analys han ger av »egen bekännelse och framburne brev». Analysen lyder: »alltså en hänvisning till sammansvärjelsebrevet.» Ja väl: en hänvisning till sammansvärjelsebrevet. Men därutöver också något annat och väsentligt. Orden ansluter sig nära till kanonisk rätt. Det ligger i dem, att notorieteten av brottet, som redan ansågs fastställd som en »notorietas facti», nu också ansågs fastställd som en »notorietas juris» såväl genom »confessio», bekännelse, som »probatio», framburne brev. Domarna, inte aktör, har därmed gjort gällande, att bevisföringen för brottet som notoriskt enligt deras uppfattning förelåg kanoniskt fullständig och fullgiltig, då de fällde sin dom.

Sententians motivering och konklusion är att se mot denna av Erslev obeaktade bakgrund. Eftersom herr Sten och förenämnda hans anhängare, heter det, i flera år varit besmittade med kyrkans högsta bann och, hårde och illhåtske, inte velat taga råd eller förmaning av de dömande eller av andra biskopar och prelater i riket eller av de domare, påven förordnat, och efter som de därutöver sammansvurit sig mot ärkebiskopen och frivilligt förpliktat sig att stå fast i sitt förbund, »evad därefter gå kunde med bann eller interdikt av romerska kurian», har domarna efter kyrkans, kejsarens och Sveriges lag inte kunnat finna annat än att de gjort sig skyldiga till uppenbart kätteri, »och skole både han och de för uppenbare kättare hållas och kallas».

Då Erslev går att värdesätta denna dom — en dom som gällde aderton namngivna personer förutom borgmästare, råd och Stockholms stad — kommer hans moraliska människa i skälving. Sententian, argumenterar han, förklarar de av Gustaf Trolle anklagade för kättare på grund av bannlysningen och sammansvärjelsebrevet, men det egendomliga är, att endast helt få av de anklagade nämnes i ena eller andra sammanhanget: endast två såsom bannlysta i vad han kallar »listan över de inför påven anklagade», Måns Gren och Olof Valrav, två i sammansvärjelsebrevet, den ene även här Måns Gren. I varje fall för bannlysningens vidkommande, menar Erslev, har domarna tillåtit sig att låta vad som endast

gäller ett par av de anklagade gälla dem alla; det är då, fortsätter han, det enda naturliga att använda samma förklaring även i fråga om hänvisningen till sammansvärjelsebrevet. Sententian är i hans ögon »fullkomligt oförsvarlig», »orimlig». Den är, förutsatt — vad han inte betvivlar — riktigheten av hans argumentering, »himmelskriande orättfärdig» (257 f.). Att ha påvisat detta, synes han räkna som huvudresultatet i sin uppsats (262).

Historieforskarens känslor, här så starkt markerade, är vetenskapen ovidkommande. Dennas enda uppgift är att konstatera fakta och sammanhanget mellan fakta. I vad mån har Erslev här lyckats träffa det rätta?

Vad först angår bannlysningen, är det att framhålla, att den av Erslev så kallade »listan över de inför påven anklagade» inte är någon lista alls, utan en supplik till påven av Gustaf Trolle från 1519 (Acta pontif. Dan. VI, 256), och att den egentliga avsikten med denna supplik inte är en bannlysning, utan att få vissa personer, under de straffpåföljder lagen stadgade för ohörsamhet mot stämningen, ställda inför rätta och dömda; samtliga var redan förut bannlysta. Det är riktigt, att av de 1520 i Stockholm dömda endast två uppföres vid namn i denna supplik. Men Erslev för här ett alldeles betydelselöst argument i marken. Han har nämligen slutat sin läsning av dokumentet med själva namnen och försummat fortsättningen: »och alla och envar, som gjort sig skyldiga i vad förut relaterats och vilka vid exekutionen av det brev som i kraft av given befallning kan komma att beslutas, skall vid namn nämnas» (omnesque et singulos alios in præmissis culpabiles, etiam in executione litterarum vigore præsentis commissionis decernendarum nominandos). Det står verkligen så. Orden ger vid handen, att de som 1519 särskilt namngavs utgjorde endast en del av dem som då anklagades och var bannlysta.

Vill man söka fastställa, om de som dömdes 1520 verkligen, som sententian anger, var bannlysta tidigare, måste en helt annan linje än Erslevs väljas. Utgångspunkten ger sig då av sig själv: de kanoniska föreskrifter, som var tillämp-

liga och blivit tillämpade i det föreliggande fallet. Föreskrifterna har helt undgått Erslev. Sin sista 1520 gällande utformning hade de fått genom Laterankonciliet 1514. Enligt dessa föreskrifter var Sten Sture och alla de som i råd och gärning varit honom behjälpliga, alltså inte endast ett par, utan samtliga de i sententian dömda, träffade av bannlysning. De var det »ipso facto» genom de våldsgärningar de övat mot ärkebiskop och biskopar och mot den svenska kyrkans rättigheter. Denna bannlysning var redan 1517 offentligen kungjord av Sveriges primas och påvens legat, ärkebiskopen av Lund; den var senare enligt påvligt förordnande i aggraverad form ånyo utfärdad.

Sententians motivering täcker sålunda, när det är fråga om bannlysningen, helt de verkliga förhållandena. Använde man en liknande metod som Erslev, skulle man nu utan vidare kunna sluta, att eftersom sententians hänvisning till bannlysningen är riktig, det enda naturliga är att använda samma förklaring även ifråga om dess hänvisning till sammansvärjelsebrevet. Metoden får stå för Erslevs räkning. Vi skall här gå en helt annan väg vid besvarandet av frågan, om sententians motivering håller också i punkten om detta brev.

Sammansvärjelsebrevet av 1517 föreligger inte längre i original, men av den avskrift, som införts i Sten Stures kopiebok, framgår, att de vid namn direkt uppförda utfärdarna är sexton riksråd. Av dessa är, som Erslev riktigt uppger, endast två bland dem som Gustaf Trolle anklagade och som avrättades. Erslev stannar i sin bevisföring för sententians orättfärdighet härvid. Men sammansvärjelsebrevet upptager bland utfärdarna inte endast de vid namn direkt uppförda: vissa kollektivt uppförda utfärdare förekommer även. Där är bland dem »borgmästare och rådmän i Stockholm». Gustaf Trolle anklagade »borgmästare, råd och Stockholms stad», och enligt Olavus Petri blev, förutom mer än ett tjugotal av meniga borgerskapet, tre borgmästare och fjorton rådmän avrättade. Det är obegripligt, att Erslev kan förbigå dessa, men begripligt nog når man med dylika förbigåenden

nya resultat. De kollektivt uppförda utfärdarna är emellertid flera. Sammansvärjelsebrevet upptager riksråden »med menige friborne frälsemän över allt riket», borgmästare och rådmän i Stockholm »med den menige man och allmoges fullmäktige, för sig och alle andre hemma sittandes i full makt utgjorde och hit till möte utsände». Även dessa ställes utan vidare av Erslev utanför varje ansvarsbunden handling.

Den stora frågan är nu i vilken omfattning dessa utfärdare sigillerat. Beseglingsformeln i sammansvärjelsebrevet ger här ingen egentligt säker ledning; den lyder: »under alles våre insegle och rikets klämman». Men trots det att originalet inte längre fins, saknas inte upplysningar, tillräckliga att upplysa sigilleringsförhållandena.

Den äldsta upplysningen härrör från ingen mindre än riksföreståndaren Sten Sture sjelv. Den är given två dagar efter sammansvärjelsebrevet. I skrivelse till borgmästare, rådmän och menighet i Norrköping — tydligen en allmän cirkulärskrivelse — berättar riksföreståndaren den 25 november om herremötet i Stockholm och vad som där varit före och beslutats i målet mot Gustaf Trolle. Deltagarna, uttalar han, har »däruppå god brev gjort under rikesens klämman och insegle, alle desse gode herrer, andelige och verldslige, och frälsemän, som här tillstädes äre, Stockholms stads med landsens insegle» (Hadorph, Rimkrönikorna, II, 436). Alltså: riksråden och frälsemännen vid mötet har hängt jemte riksklämman sina sigill under brevet; därtill har också kommit Stockholm stads och landsbygdens, väl närmast landskapens, sigill. Denna sigillering korresponderar nära med uppgiften om utfärdarna i själva sammansvärjelsebrevet: riksråden, menige friborne frälsemän, borgmästare och rådmän i Stockholm, menige man och allmoges fullmäktige. Sigillerna under brevet har sålunda enligt Sten Sture sjelv representerat inte endast de vid namn i ingressen direkt nämnda, utan samtliga utfärdare.

I full överensstämmelse härmed står en annan upplysning. Den möter hos Olavus Petri. Denne refererar sam-

mansvärjelsebrevets innehåll efter grundtexten och berättar, att »alle, både andelige och verldslige, som i det mötet församlade voro», gav herr Sten sitt brev på beslutet »med rikesens klämma och deras hängande insegel» (uppl. 1860, s. 312).

Beseglingen torde emellertid inte endast ha inskränkt sig till utfärdarna. Det talas i slutet av sammansvärjelsebrevet om »de värdige fäder och herrar biskopar och prelater, som med oss inträdde äre eller härefter inträda vilja». Av de svenska biskoparna saknas bland utfärdarna endast två, Ingemar av Vexjö och Vincens av Skara. Man kan under dessa förhållanden förmoda, att även de kommit att besegla.

Vad denna besegling innebar även i de fall, där utfärdarna endast är nämnda kollektivt och kollektivt sigillerat, understrykes mycket skarpt i själva brevtexsten. Samdräkteligen har brevutfärdarna kommit överens, endräkteligen har de alla med hand och uppräcka händer svurit och lovat, samdräkteligen vill de alla, efter de alla är sammansvurna, med liv och makt avvärja allas skada och fördärv, evar och när saken kan tagas före, antingen av »påvens gård» eller annorstädes. »Det love vi alle obrottsligen att hålla, under alles våre ära och kristelige tro, så länge vi leve.» Det kollektiva är uttryckligen individuellt nuancerat.

Man torde utan att överdriva kunna säga, att 1517 års sammansvärjelsebrev var på en gång det viktigaste och det farligaste dokument, som riksföreståndaren Sten Sture någonsin var med om att åstadkomma. Sigilleringen visar sig också ha varit så omfattande och stark som möjligt. Den har varit fullständig, väl mera än fullständig.

Sedan originalet förlorats, är självfallet uteslutet att person för person fixera, vilka av de anklagade 1520 som varit med bland sigillanterna 1517. Men redan med Stockholm stads insegel är vi mycket långt borta från de endast två personer, två riksråd, med vilka detta enligt Erslev skall ha varit fallet. I själva verket synes det med den omfattande beseglingen omöjligt, att inte de allra flesta bland de an-

klagade beseglat — alla hörde de till kretsen av Sten Stures närmaste män och trognaste anhängare; i främsta rummet var det just de som stödde och upprätthöll hans valde. Och har också en och annan i likhet med fru Christina Gyllenstierna och fru Sigrid Banér inte kommit med bland de beseglade, var inte desto mindre sammansvärjelsebrevet även för dem den klippa, mot vilken de strandade och led skeppsbrott. Alla var de i det föreliggande målet kanoniskt att betrakta som meningsfränder, »credentes». En bulla, som i sin ordning påverkat andra, sätter sådana »credentes» i klass med verkliga häretiker — »credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter iudicamus».

1520 års sententia är utfärdad av fjorton personer; under akten hänger åtta sigill, den svenske ärkebiskopens, tre biskopars, fyra högre andliges. Det är lätt utkasta, att en sådan dom är fullkomligt oförsvarlig, orimlig, himmelskriande orättfärdig. Erslev har gjort det. Milt sagt: han har inte lyckats i sin bevisföring. Vad han själv synes anse som huvudresultatet i sin uppsats är förfelat. Sententions motivering håller i sin helhet.

Den närmaste följden av sententian blev, att de dömda överlämnades till den världsliga makten för vederbörlig bestraffning, »animadversione debita puniendos». Därmed var den rättshandling, som inlemts föregående dag med Gustaf Trolles klagoskrift, i sitt första skede förd till avslutning. Ett nytt skede begynte. Den andliga rätten hade dittills varit normgivande. Kejsarrätten trädde nu i dess ställe. De andlige avträdde. Konungen hade nu att fastsätta och uttaga straffet, för att citera Gustaf Trolle: att ge den »rätt eders nåde är oss pliktig över dem, tagandes lön av gud och lov över all kristendomen för straff, eders nådes högmäktighet låter övergå sådane uppenbare kättare».

Erslev saknar blick för dessa elementära grundlinjer i rättshandlingen. Det enda han stannar vid är vid att upprepa och försvara sin till leda av en okritisk forskning bejakade åsikt från 1891 om att avrättningarna övervägande var bestämda av Gustaf Trolles klagoskrift, blott i ringa

grad av sammansvärjelsebrevet (259). Försvaret föres utan hänsyntagande till den motbevisning jag lämnat (52 f.). Jag upprepar den inte. För övrigt torde all diskussion vara överflödig. Avrättningarna har självklart varit bestämda varken av klagoskriften eller sammansvärjelsebrevet, utan av sententian. Denna har visserligen i sin ordning föranletts av Gustaf Trolles klagoskrift. Men klagoskriften skulle aldrig ha kunnat lagligen åstadkomma sententian. Motivering och domslut är i denna beroende av sammansvärjelsebrevet, sett i sammanhang med bannlysningen.

Utöver de i sententian dömda blev även ett förhållandevis färre antal personer avrättade.

För Erslev stod det 1891 och står det fortfarande som en gåta, varför dessa personer blev avrättade (164, 259). Han påbörjar mig anspråk på att ha löst denna gåta. Vad jag gjort är att jag med den exekverande maktens eget uttalande konstaterat såsom »ganska säkert», under vilken synpunkt denna makt själv betraktade och ville ha betraktade avrättningarna i deras helhet: samtliga de avrättade har enligt konungens proklamation avrättats på grund av sententian såsom »uppenbarligen kättare och bannsmänniskor». Men därutöver sökte jag också närmare belysa konungens betraktelsesätt. De andlige hade utan betänkannde fört även de av Gustaf Trolle anklagade, vilka endast var »credentes», anhängare till kättarna från 1517 års sammansvärjelsebrev, in under den dom de fällde. Den exekverande makten förde nu andra än de dömde, endast de av samma grunder var notoriska kättare, in under domen. Med andra ord: premisserna i sententian har ansetts tillämpliga. Exekutorn har tilltrött sig att själv draga konklusionen av dem (61 f.).

För Erslev finns det i allt detta ingenting som kan konstateras som »ganske sikkert». Och dock: konungens eget uttalande är ganska säkert. Ganska säker är också den gällande kanoniska rätten. Det är med utgångspunkt i denna Christiern II handlat.

Bland dem som avrättades utanför de i sententian dömda befann sig två av de svenska biskoparna. En

undersökning av grunden till dessa biskopars avrättning torde här vara av vikt.

Såsom utfärdare av sammansvärjelsebrevet är följande biskopar uppförda: Hans av Linköping, Matthias av Strengnäs, Otto av Vesterås, Arvid av Åbo. Man har tidigare inte observerat den särskilda roll, som tilldelas dessa i brevet. Efter det att här den talan Sten Sture hade mot Gustaf Trolle refererats, säges det, att denna talan jemte ärkebiskopens gensvar blev hänskjuten till de vid mötet församlade; främst bland dessa församlade och som de enda, vilka nämnes vid namn, uppföres de fyra biskoparna¹. Dessas roll accentueras ytterligare i slutet av brevet. I en särskild punkt tillsäges här de värdige fäder och herrar biskopar och prelater de andra brevutfärdarnas hjälp och bistånd. Sammanhanget är tydligt. Det mål det gällde, målet mot Gustaf Trolle, var ett mål, som helt hörde in under andligt forum; därtill ett mål, som endast kunde avdömas av påven i Rom. Det har legat en alldeles särskild vikt vid att det svenska episkopatet ställdes i själva breschen.

En närmare granskning av de 1517 handlande biskoparnas ställning under ransakningen den 7 november 1520 ger följande vid handen. Den förste av dessa biskopar Hans av Linköping var i tillfälle att framlägga en protestation mot vad som skedde 1517. Protestationen godtogs. Han undgick stupstocken. Om biskop Otto av Vesterås gäller det, att han, kosta vad det kosta ville, måste räddas — biskopen var Gustaf Trolles man; anklagelsen löd på förbrytelser även mot honom; hade han stämplats som kättare, hade den i denna del blivit irrelevant. Biskop Arvid av Åbo var frånvarande; han stod inte heller senare att infånga. Återstod

¹ I Huittelds avtryck av sammansvärjelsebrevet hänskjutes målet endast till biskoparna Hans, Matthias, Otto och Arvid »met menige Rigens Raad her forsamlit erre» (s. 86). Att detta väl endast är beroende av att en rad eller två i förlagan överhoppats vid tryckningen, torde framgå därav, att i avskriften i Sten Stures kopiebok (Handl. rör. Skandinaviens historia XXIV, 96) efter »menige riichsens rodh här församblad» uppföres ridderskapet, friborne frälsemän etc, »som her nw församblade äre».

Matthias av Strengnäs. Biskopen var 1517 rikets kansler. Man känner Gustaf Trolles uppfattning om honom. I sin supplik till påven 1519 säger denne om Matthias under kampen mellan riksföreståndare och ärkebiskop: Stenoni in præmissis adhærebat — i det här förut nämnda Sten Stures anhängare (Acta pontif. Dan. VI, 259). Dagen efter det anklagelsen blivit rest mot Matthias, föll hans huvud.

Det har tidigare gjorts gällande, att efter all förmodan även de två svenska biskopar, Vincens av Skara och Ingemar av Vexjö, som saknas bland utfärdarna av sammansvärjelsebrevet, inte desto mindre beseglat detta. Ingemar var frånvarande från Stockholm i november. Vincens var närvarande. Den senare fick dela Matthias' öde.

Den granskning, som här företagits, är egnad att i sin mån stödja riktigheten av Christiern II:s eget uttalande i proklamationen. Allt synes tala för att biskoparna avrättats med stöd i sententian såsom »uppenbarlige kättare och bannsmänniskor». Avrättningen var olaglig. Men det olagliga låg näppeligen i exekutionens begrundning. Det låg för biskoparnas del som för de andras utanför sententian i en exekution utan dom.

Det sätt, på vilket Erslev till sist bedömer spörsmålet om var man har att söka det egentliga upphovet till Stockholms blodbad (260 f.), saknar intresse. Hans argumentering kulminerar i ett upprepande av det gamla påståendet om Jens Bældenak och Didrik Slaghæk som syndabockarna i dramat. Beskyllningen är lika obegrundad i källorna som beskyllningen mot sententions utfärdare för himmelskriande orättfärdighet.

Kristian Erslevs skrift av 1929 om Stockholms blodbad är en försvarsskrift. När han slutat den och kastar blicken tillbaka, gör han upp sitt facit: på ingen väsentlig punkt någon grund att ändra den uppfattning han framsatt för nu snart fyrtio år sedan (262).

Vi har i det föregående granskat Erslevs skrift. Det har

visat sig, att hans uppfattning i mer än en väsentlig punkt blivit ändrad och, vad mera är, att den på alla punkter, väsentliga som oväsentliga, är i behov av fortsatta ändringar, en total omstöpning. Grunderna härför är i detalj framlagda. De ligger i källvärderingens och metodens föråldrade beskaffenhet, i obekantskapen med den rätt och rättsåskådning, som är den bärande grundvalen för förståelsen av Stockholms blodbad.

Erslev karakteriserar sin motpart som mannen med slagsvärdet. Omdömet får stå för hans egen räkning. Men det må i detta sammanhang vara tillåtet önska, att Erslev själv ville återta det slagsvärd, med vilket han tidigare högg forskningen nya vägar.

Lauritz Weibull.